

RECLINING

משנה פסחים י"א

ואפילו עני שבישראל לא יאכל עד שיסב

Mishna Pesachim 10:1

Even a poor person in Israel may not eat until he reclines

רש"י פסחים צט:

עד שיסב כדרך בני חורין, זכר לחירות, במטה ועל השלחן.

Rashi Pesachim 99b

Until he reclines in the manner of free men, as a commemoration of freedom, on a couch and at the table.

פסחים קח.

איתמר מזה צריך הסיבה מרור אין צריך הסיבה יין איתמר משמיה דרב נחמן צריך הסיבה ואיתמר משמיה דרב נחמן אין צריך הסיבה ולא פליגי הא בתרתי כסי קמאי הא בתרתי כסי בתראי אמרי לה להאי גיסא ואמרי לה להאי גיסא אמרי לה להאי גיסא תרי כסי קמאי בעו הסיבה דהשתא הוא דקא מתחלא לה חירות תרי כסי בתראי לא בעו הסיבה מאי דהוה הוה ואמרי לה להאי גיסא אדרבה תרי כסי בתראי בעו הסיבה ההיא שעתא דקא הויא חירות תרי כסי קמאי לא בעו הסיבה דאכתי עבדים היינו קאמר השתא דאיתמר הכי ואיתמר הכי אידי ואידי בעו הסיבה...אשה אצל בעלה לא בעיא הסיבה ואם אשה חשובה היא צריכה הסיבה בן אצל אביו בעי הסיבה איבעיא להו תלמיד אצל רבו מאי ת"ש (אמר) אביי כי הוין בי מר זגין אבירכי דהדדי כי אתינן לבי רב יוסף אמר לן לא צריכתו מורא רבך כמורא שמים מיתיבי

Pesachim 108a

It was stated: Matza requires reclining, *maror* does not require reclining. Wine...both [the first and second pair of cups] require reclining...A woman in the presence of her husband does not need to recline, and if she is an important woman, she needs to recline. A son in the presence of his father needs to recline. It was asked of them: What about a disciple in the presence of his master?

שאלות דרב אחאי פרשת צו שאילתא עז

אשה אינה צריכה הסיבה מאי טעמא לאו דירכא דנשי למזגא. ואי אשה חשובה היא צריכה הסיבה

She'iltot of Rav Achai Tzav 77

A woman does not need to recline. What is the reason? It is not the manner of women to lean over. If she is an important woman, she needs to recline.

רשב"ם פסחים קח.

אשה אינה צריכה הסיבה. מפני אימת בעלה וכפופה לו

Rashbam Pesachim 108a

A woman does not need to recline, for she is in awe of her husband and submissive to him

בית הבחירה למאירי פסחים קח.

... שאין חירות לאשה אצל בעלה ואם אשה חשובה היא צריכה הסבה שאין שפחות באישות שלה...

Me'iri, Beit Ha-bechira Pesachim 108a

A woman has no freedom in her husband's presence, and if she is an important woman she needs to recline because there is no servility in her marital relationship

מרדכי פסחים תוספת מערבי פסחים תריא

דכולהו נשים דידן חשובות נינהו וצריכות הסיבה:

Mordechai, Addition to Arvei Pesachim 611

For all our women are important and need to recline.

ספר המנוחה הלכות חמץ ומצה ז:ח

... ואם אשה חשובה היא כלומר שאין לה בעל והיא גברת הבית צריכה הסיבה א"נ [=אי נמי] שהיא חשובה בפני ה' אשה יראת השם בת גדולי הדור כוללת שבחי אשת חיל וזאת האשה אם נמנע מציאותה אף על פי שיש לה בעל צריכה הסיבה א"נ [=אי נמי] יש לפרש אינה צריכה הסיבה לפי שהיא טרודה בתיקון המאכל והכנתו פטורה מהסבה כמו שפטורה ממצות עשה שהזמן גרמא אבל אשה חשובה שיש לה עבדים ושפחות הטורדים בעיני המאכל והיא יושבת בקתדרה צריכה הסיבה.

Sefer Ha-menucha Chametz U-matza 7:8

If she is an important woman, that is to say, she does not have a husband and she is the mistress of the house, she needs to recline. Or possibly, that she is important before God, a God-fearing woman, daughter of great

religious personalities who encompasses the praises of *Eishet Chayil*, and this woman, though she is hard to find, needs to recline even if she has a husband. Or possibly, one can explain that she does not need to recline because since she is busy with preparing and setting up the food, they exempted her from reclining as they exempted her from positive time-bound commandments, but an important woman with servants and maids, who are busy with the matters of food while she sits in an armchair, needs to recline.

שו"ת אגרות משה אורח חיים ה:כ

... שהכירו במשך הזמן שאין להאינשי במה להתגאות נגד נשותיהן, והנשי הכירו צורך הגדול שיש להאינשי בהן. והמיעוט חשובות שהיו בכל הזמנים היו נשי כאלו שהכירו צורך הבעל בהן, כמו שיש להו צורך בבעליהן, והכירו שגם בעליהן יודעין זה דהסיבה הא אין זה דבר חדש, אלא תיקנו דמעשה אכילתו ושתייתו שחייבה תורה להכיר החירות והגאולה, יהיה באופן שיותר יש בו היכר החירות.

Iggerot Moshe OC 5:20

...That they recognized over time that men have nothing to lord over their wives, and the women recognized the great need men have for them. And the minority of important women that existed in all eras were women like this, who recognized their husbands' need for them, just as they need their husbands, and recognized that their husbands also know this. Reclining is not a new innovation, but [the sages] established that one's act of eating and drinking ordained by the Torah to recognize freedom and redemption, should be in a manner that more clearly signifies freedom.

שולחן ערוך אורח חיים הלכות פסח תעב:ד

אשה אינה צריכה הסיבה אלא א"כ [=אם כן] היא חשובה. הגה: וכל הנשים שלנו מיקרי חשובות (מרדכי ריש פ' ע"פ ורבינו ירוחם), אך לא נהגו להסב כי סמכו על דברי ראבי"ה דכתב דבזמן הזה אין להסב.

Shulchan Aruch OC 472:4

A woman does not need to recline unless she is important. Rema: All our women are called important, but are not accustomed to recline because they rely on the words of Ra'avayah, who wrote that nowadays one should not recline.

ראבי"ה חלק ב – מסכת פסחים סימן תקכה

ובזמן הזה... שאין רגילות בני חורין להסב ישב כדרכו

Ra'aviyah part II, Pesachim 525

Nowadays, ...when free people are not accustomed to recline, one should sit normally.

כף החיים תע"ב:כח

דהמנהג בין הספרדים להיסב... נראה דגם בק"ק [=בקהילות הקדושים] האשכנזים שנהגו הנשים שלא להיסב המחמירה להיסב תע"ב [=תבא עליה ברכה] כיון שאינו אלא דנהגו להקל. ולכן כיון שהם חשובות כנז[כר] טוב לצאת אליבא דכו"ע [=דכולי עלמא].

Kaf Ha-chayyim 472:28

The custom among Sefardim is to recline... it seems that also in the holy communities of Ashkenazim where the women had the practice not to recline, that a woman who is stringent and reclines should merit a blessing, since it is merely a custom to be lenient. Therefore, since they are important, as mentioned, it is good to fulfil the mitzva according to all opinions.

TELLING THE STORY

שמות פרק יג:ח

וְהִגַּדְתָּ לְבִנְךָ בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר בְּעָבוּר זֶה עָשָׂה ה' לִי בְּצֵאתִי מִמִּצְרָיִם:

Shemot 13:8

You shall tell your son on that day saying: it is on account of that which God did for me when I went out of Egypt.

משנה פסחים י"ה

רבן גמליאל היה אומר כל שלא אמר שלשה דברים אלו בפסח לא יצא ידי חובתו ואלו הן פסח מצה ומרור פסח על שום שפסח המקום על בתי אבותינו במצרים מצה על שום שנגאלו אבותינו במצרים מרור על שום שמררו המצריים את חיי אבותינו במצרים

Mishna Pesachim 10:5

Rabban Gamliel would say: Whoever did not say these three things on Pesach has not fulfilled his obligation, and they are these: Pesach, Matza, and Maror. Pesach, because God skipped over the houses of our ancestors

in Egypt. Matza, because our ancestors were redeemed in Egypt. Maror, because the Egyptians embittered the lives of our ancestors in Egypt.

פסחים לו.

לחם עני – לחם שעונין עליו דברים הרבה

Pesachim 36a

Lechem oni – bread upon which we recite (“*onin*”) many words

מלחמת ה' ברכות ב: (בדפי הרי"ף)

אלא ודאי מאי לא יצא ידי חובתו שלא קיים מצוה כהלכה ... אבל לחזור ולקרוא אין לנו ושנינו כיוצא בה כל שלא אמר ג' דברים אלו בפסח לא יצא ידי חובתו ולא שיהא צריך לחזור ולאכול פסח מצה ומרור...

Milchemet Hashem Berachot 2:2 (Rif Pagination)

But certainly, what is “he has not fulfilled his obligation”? That he did not fulfil the mitzva according to halacha... But he does not need to go back and read. And similarly, we learn “whoever did not say these three things on Pesach has not fulfilled his obligation,” but not that he needs to go back and eat Pesach, Matza, and Maror...

Rachel Sharansky Danziger, My Own Private Haggadah, Tablet

...the Haggadah doesn't even give us the benefit of a discernible story arc. Since we must rely on ourselves to give the evening any form of coherence, we are forced to draw upon resources that lie beyond the bounds of the text itself, such as our familiarity with the Exodus story in the books of Exodus and Deuteronomy, and, even more importantly, our own concerns, experiences, and ideas. This process forces us to act as authors and interpreters and recreate the Exodus story in our own image....Perhaps when the authors of the Haggadah told us to see ourselves as if we came out of Egypt, they meant something more than envisioning ourselves wearing tunics, marching out of Egypt with matzos in our sacks. Perhaps they meant that we should take this opportunity to experience what it means to become the authors of our own story. By liberating us from the mindset of a passive audience, the Haggadah frees us to taste self-determination, in an echo of the very event which it so circuitously explores.

WOMEN RECITING MAGGID

שולחן ערוך או"ח תעב:יד

גם הנשים חייבות בארבע כוסות ובכל מצות הנוהגות באותו לילה

Shulchan Aruch 472:14

Women, too, are obligated in the four cups and in all the *mitzvot* that are practiced on that [*seder*] night.

משנה ברורה תעב:מה

מצות הנוהגות וכו' – כגון מצה ומרור ואמירת הגדה:

Mishna Berura 472:45

The *mitzvot* that are practiced – such as matza and maror and reciting the *haggada*

בית יוסף אורח חיים תעב:כה

ואחד אנשים ואחד נשים חייבים בהם. שם (ק.ח.) נשים חייבות בד' כוסות שאף הן היו באותו הנס ומטעם זה צריך לומר שהן חייבות בכל מצות הנוהגות באותו הלילה.

Beit Yosef OC 472:25

Both men and women are obligated in them [the four cups]. Women are obligated in the four cups because of inclusion in the miracle, and for this reason one must say that women are obligated in all the *mitzvot* practiced on that [*seder*] night.

שולחן ערוך אורח חיים תעג:ו

...הגה: ויאמרו בלשון שמבינים הנשים והקטנים, או יפרש להם הענין וכן עשה ר"י מלונדרי כל ההגדה בלשון לע"ז, כדי שיבינו הנשים והקטנים.

Shulchan Aruch OC 473:6

Rema: They should recite it in a language that the women and children understand, or explain the meaning to them, and thus Ri of London did the entire *haggada* in the vernacular, so that the women and children would understand.

משנה ברורה סימן תעג ס"ק סד

כדי שיבינו הנשים – שהרי גם נשים חייבות במצות הלילה ובאמירת הגדה

Mishna Berura 473:64

So that the women would understand – for women are also obligated in the *mitzvot* of the night and in reciting the *haggada*

מנחת חינוך מצוה כא:ו

...ולו' [ולומר] הטעם שנשים היו ג"כ [=גם כן] באותו הנס כמו מ"מ [=מקרא מגילה] וד' כוסות כבר הוכיחו התוס[פות] דד"ז [=דבר זה] אינו אלא דרבנן בכ"מ [בכל מקרה]... בסיפור י"מ [=יציאת מצרים] ובאמת כל שאינו מחויב בדבר אין מוציא... וגם מדרבנן בודאי נשים חייבות דחייבי[ן] בד' כוסות...

Minchat Chinuch 21:6

Regarding the reason that women were also in that miracle, as with *megilla* reading and the four cups, Tosafot already demonstrated that this only works on a rabbinic level in any case...with telling the story of the Exodus, and really anyone who is not obligated in something cannot fulfill another's obligation... and also, women are certainly obligated on a rabbinic level, since they are obligated in the four cups...

ספר החינוך מצוה כא

לספר בענין יציאת מצרים בליל חמשה עשר בניסן כל אחד כפי צחות לשונו, ולהלל ולשבח השם יתברך על כל הנסים שעשה לנו שם, שנאמר [שמות י"ג, ח'] "והגדת לבנך" וגו'. וכבר פירשו חכמים דמצות הגדה זו היא בליל חמשה עשר בניסן בשעת אכילת מצה, ומה שאמר הכתוב לבנך, דלאו דוקא בנו, אלא אפילו עם כל בריה... ונוהגת בזכרים ונקבות, בכל מקום ובכל זמן. ועובר עליה ביטל עשה.

Sefer Ha-chinuch Mitzva 21

To tell about the Exodus from Egypt on the night of 15 Nissan, everyone according to his skill in speaking, and to praise and glorify God for all the miracles that he performed for us there, as it is said, "you shall tell your son." The sages already explained that this mitzva of telling is on the night of 15 Nissan at the time of eating matza, and when the verse says "your son," it doesn't mean specifically his son, but could even be anyone...and it applies to males and females, in every place and at every time. Violation is the negation of a positive commandment.

רמב"ם הלכות עבודה זרה יב:ג

...וכל מצות עשה שהיא מזמן לזמן ואינה תדירה נשים פטורות חוץ מקידוש היום ואכילת מצה בלילי הפסח ואכילת הפסח ושחיטתו והקהל ושמחה שהנשים חייבות.

Rambam, Laws of Avoda Zara 12:3

All positive commandments that are from time to time and not constant, women are exempt, except for *kiddush* and eating matza on Pesach night and eating the *korban Pesach* and sacrificing it and *hak'hel* and joy [on festivals], in which women are obligated.

ספר המצוות לרמב"ם מצות עשה קנז

והמצוה הקנ"ז היא שצונו לספר ביציאת מצרים בליל חמשה עשר בניסן בתחלת הלילה כפי צחות לשון המספר.

Rambam Sefer Ha-mitzvot 157

The 157th mitzva is that He commanded us to tell the story of the Exodus on the night of 15 Nissan, at the beginning of the night, according to the teller's skill in speaking.

ספר המצוות לרמב"ם סיום מצוות עשה

וכשתסתכל באלו הרמ"ח מצות עשה תמצא המצות ההכרחיות מהם ששים מצות..... והקנ"ה והקנ"ו והקנ"ז והקנ"ח והקנ"ט והק"ס. והמאה וששים ואחת ואין הנשים חייבות בה. ... מאלו הששים מצות ההכרחיות יש מהן שש וארבעים מצות שהנשים חייבות בהן גם כן וארבע עשרה מצות מהן שאין הנשים חייבות בהן. ...

Rambam Sefer Ha-Mitzvot, Conclusion of Positive Commandments

When you look at these 248 positive commandments, you find 60 essential mitzvot....and the 155th, 156th, 157th, 158th, 159th, and 160th. And the 161st, women are not obligated in... Of these 60 essential mitzvot, women are obligated in 46 of them and are not obligated in 14 of them...

שו"ת אגרות משה אורח חיים ה כ:ג

אם אשה יכולה להוציא איש ידי חובת ההגדה...הנה פשוט לכאורה דמאחר שהאשה נמי חייבת באמירת הגדה כאנשים, דבכל חיובי פסח האשה חייבת מהיקשא דכל שישנו באכילת חמץ ישנו באכילת מצה, שהוא גם לכל מ"ע [מצות עשה] דאיכא בפסח מדאורייתא. והא דהוצרך ריב"ל [=רבי יהושע בן לוי] בפסחים דף ק"ח ע"א, על מה שחייבות נשים בד' כוסות, לטעם שאף הן היו באותו הנס, הוא משום דכיוון דהוא רק מדרבנן היה מקום לומר דכיוון דהוא זמן גרמא, שהתורה הקלה להן בשאר מצוות, לא תיקנו להן רבנן, אף בפסח שחייבות במ"ע [=במצוות עשה] שמן התורה. לכן אמר ריב"ל [=רבי יהושע בן לוי] שגם לנשים תיקנו, מטעם שאף הן היו באותו הנס.... אבל עיין בב"י [=בבית יוסף], שכתב נשים חייבות בד' כוסות שאף הן היו באותו הנס, ומטעם זה צריך לומר שהן חייבות בכל מצוות הנוהגות בלילה. והוא דלא כתוס[פות] דסברי שלענין מ"ע [מצות עשה] דאורייתא לא אמרינן טעם זה, כדהוכיחו מסוכה, אלא

סובר הב"י [=הבית יוסף] דגם למ"ע [=למצות עשה] דאורייתא, נמי אמרין טעם זה. ..

Iggerot Moshe OC V 2:3

Can a woman fulfil a man's obligation in the *haggada*?... It seems simple that, since a woman is also obligated in reciting the *haggada* like men, because a woman is obligated in all the obligations of Pesach based on an analogy [*hekesh*], that whoever is obligated in [the prohibition against] eating *chametz* is obligated in eating matza, which also applies to all positive Torah-level commandments of Pesach. Rabbi Yehoshua ben Levi (*Pesachim* 108a) needed the reason that they also were included in the miracle for women's obligation in the four cups because, since it is only rabbinic, there is room to say that since it is time-bound, with which the Torah was lenient for women with other *mitzvot*, the Rabbis did not institute it for them, even on Pesach when they are obligated in Torah-level positive commandments. Therefore, Rabbi Yehoshua ben Levi said that they established it for women as well, for the reason of inclusion in the miracle...But see Beit Yosef, who wrote that women are obligated in the four cups because of inclusion in the miracle, and for this reason one must say that they are obligated in all the *mitzvot* practiced that night. This is not in accordance with Tosafot, who thought that this reason does not apply to positive Torah-level *mitzvot*, as they proved from *sukka*, but Beit Yosef thinks that this reason also applies to positive Torah-level *mitzvot*.

שו"ת יחזקאל דעת ב:סה

גם הנשים חייבות בהגדה ובסיפור יציאת מצרים בליל פסח, מן התורה, ויכולות להוציא את האנשים ידי חובתם.

Yechaveh Da'at II:65

Women are also obligated in the *haggada* and in telling the story of the Exodus on Pesach night, from the Torah, and can fulfil men's obligations.

IN PRACTICE

חיי אדם חלק ב-ג (הלכות שבת ומועדים) כלל קל

גם נשים חייבות בכל המצוות ובאמירת הגדה. ולכן חיוב שגם המשרתת תשב אצל השולחן ותשמע כל הגדה. ואם צריכה לצאת לחוץ לבשל, על כל פנים מחויבת לשמוע הקידוש, ולכשיגיע לר' גמליאל אומר כל שלא כו', תכנוס ותשמע עד לאחר שתיית כוס ב', שהרי מי שלא אמר ג' דברים הללו, לא יצא. ונוהגין

שגם קוראין אותם שתשמע העשר מכות שהביא על המצרים, כדי להגיד להם כמה נסים עשה הקדוש ברוך הוא בשביל ישראל.

Chayyei Adam Kelal 130

Women are also obligated in all the *mitzvot* and in reciting the *haggada*. Therefore, the maid must also sit at the table and hear the whole *haggada*. If she needs to go out to cook, she is at least obligated to hear *kiddush*, and when he reaches “Rabban Gamliel says, whoever did not...,” she should come in and listen until after the drinking of the second cup, for whoever did not say these three things, has not fulfilled his obligation. Our practice is also to call them to hear the ten plagues that He brought upon Egypt, in order to tell them how many miracles the Holy One, blessed be He, did for Israel.